

۴
۲۳

فصلنامه صنعت بیمه / سال بیست و دوم / شماره ۲ / تابستان ۱۳۸۶ / شماره مسلسل ۸۶ / صفحات ۸۷ تا ۱۰۳

صوابع حاکم بر کلاهبرداری در صنعت بیمه ایران

دکتر عبدالملی توجهی^۱

مهران حیدری^۲

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۸۶/۱۰/۱۰

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۸۷/۰۴/۲۵

چکیده

وقوع کلاهبرداری‌های بیمه‌ای باعث ایجاد خسارت‌های زیادی در شرکت‌های بیمه شده است. شناخت ارکان کلاهبرداری بیمه‌ای و راه‌های مقابله با آن، در روند جلوگیری از وقوع کلاهبرداری بیمه‌ای کمک شایانی می‌نماید. با بررسی ارکان جرم کلاهبرداری بیمه‌ای، احراز می‌گردد که قواعد حاکم بر کلاهبرداری در کلاهبرداری بیمه‌ای نیز جدی بوده و با توسل به قواعد جرم کلاهبرداری، می‌توان احکام و شرایط حاکم بر جرم کلاهبرداری در بیمه را استنتاج نمود. شایان ذکر است کلاهبرداری در انواع بیمه اعم از بیمه‌های اموال، اشخاص و ... متفاوت می‌باشد. نکته مهم آنکه در برخورد با پدیده مجرمانه فوق، تنها تدابیر کیفری مؤثر نیست. بلکه به عنوان متمم و مکمل می‌توان از تدابیر غیر کیفری همچون ازدیاد حق بیمه و عدم انعقاد قرارداد بیمه با مرتکبین چنین جرایمی استفاده نمود. برگزاری همایش‌ها با حضور کارشناسان و حقوقدانان جهت بررسی کلاهبرداری‌های به عمل آمده و ارائه راهکارهای مناسب جهت مقابله با موارد مشابه، نقش عمده و مؤثری در کاهش ارتکاب این جرایم دارد.

واژگان کلیدی: بیمه، کلاهبرداری در بیمه، تقلب، توسل به وسایل متقلبانه

۱. عضو هیئت علمی دانشگاه شاهد، دانشکده علوم انسانی (Email: Tavajohi@Shahed.ac.ir)

۲. کارشناس ارشد حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشگاه آزاد، واحد اراک (Email: Mehraan_Hig@yahoo.com)

بسم الله الرحمن الرحيم

صنعت بیمه

فصلنامه علمی - ترویجی

پژوهشکده بیمه، سال بیست و دوم، شماره ۲، تابستان ۱۳۸۶، شماره مسلسل ۸۶

صاحب امتیاز: بیمه مرکزی ایران

مدیر مسئول و سردبیر: دکتر محمد مهدی عسگری

ناشر: پژوهشکده بیمه (وابسته به بیمه مرکزی ایران)

تاریخ چاپ: تابستان ۱۳۸۷

چاپ: شرکت ایران چاپ

شمارگان: ۱۵۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ ریال

درجه این مجله به موجب نامه شماره ۳۲۹۱/۵۸۹/مورخ ۱۳۸۴/۵/۱۱ وزارت علوم، تحقیقات و فناوری "علمی - ترویجی" است.

مدیر داخلی: نوشین لالیان‌پور

ویراستار: آزاده محمدزاده

حروفچین و صفحه‌آرا: پریسا روزه‌گفاله

طرح روی جلد: وحید نمک شناسان

نشانی: تهران - سعادت‌آباد - میدان کاج - خیابان سرو غربی - شماره ۲۱۹

کد پستی: ۱۹۹۸۷۵۸۵۱۳

فکس: ۲۲۰۶۶۰۶۵

آدرس وب سایت: www.IRC.ac.ir

پست الکترونیکی: Faslnameh@IRC.ac.ir

واژه کلاهبرداری در لغت به معنی برداشتن کلاه از سر است. در معنای مجازی به عنوان دزدیدن عقل شخص می‌باشد و کلاه کسی را برداشتن به معنای فریب دادن و یا قصد عدم پرداخت، از دیگری قرض گرفتن است و کلاه بر سر کسی گذاشتن نیز به معنی گول زدن، فریفتن و ربودن پول و مال دیگری است (دهخدا، ۱۳۷۲).

کلاهبرداری از دید حقوقدانان با تعابیر متفاوتی تعریف شده است. به عنوان نمونه در تعریف کلاهبرداری گفته شده: «تحصیل متقابله مال غیر را کلاهبرداری گویند» (حبیب زاده، ۱۳۷۴). «کلاهبرداری عبارت است از ربودن مال دیگری از طریق توسل توأم با سوءنیت به وسایل یا عملیات متقابله» (میر محمد صادقی، ۱۳۷۸) و نیز به معنای «تحصیل نامشروع مال دیگری» می‌باشد (نوریخس، ۱۳۶۳).

۳. بیان پیشنهاد

پیشینه کلاهبرداری در بیمه دقیقاً معین نیست و نمی‌توان گفت که کلاهبرداری در بیمه از چه تاریخی شروع شد؛ اما در چند دهه اخیر کلاهبرداری‌های بیمه‌ای شدیداً توسعه یافته‌اند. به طرز کلی در سراسر جهان هر ساله مبلغی در حدود ۶۰ میلیارد پوند یا ۱۰۰ میلیارد دلار به جیب متقلبان سرازیر می‌شود. به عبارت دیگر به طور متوسط از هر ۱۰۰ پوندی که بیمه‌گر بابت خسارت پرداخت می‌کند، ۸ پوند آن به کلاهبرداری تعلق می‌گیرد. برای مثال، هزینه تخمینی ناشی از تقلب در بیمه در سال ۱۹۹۸ در ایالات متحده آمریکا ۱۰٪، کانادا ۶٪، انگلستان ۳۷٪، هلند ۵٪، فرانسه ۶٪ و استرالیا ۱۵٪ بوده است (مفرد، ۱۳۷۸). در خصوص پیشینه کلاهبرداری بیمه‌ای در ایران تاریخ مشخصی در دست نیست و شایان ذکر است شرکت‌های بیمه دعای متعددی به طرفیت افراد و با اتهام تقلب در محاکم دادگستری مطرح نموده‌اند، لکن در حال حاضر دادنامه‌ای که صراحتاً دلالت بر وقوع کلاهبرداری بیمه‌ای نماید یافت نشده است.

۱. مقدمه

کلاهبرداری جرمی است مستقل و خطرناک که در آن از اعتماد افراد سوء استفاده می‌شود. افراد به علت باور کردن اطلاعات غلط و هر آنچه که به آنها گفته می‌شود با رغبت تبدیل به یک انسان مالباخته می‌گردند. کلاهبرداری نیازمند یک قربانی است و در واقع برخی از ویژگی‌های قربانیان، ساده یا طمع بودن آنهاست که انجام کلاهبرداری را تا این حد ساده می‌کند. کلاهبردار آن چیزی را به قربانی می‌گوید که او مایل به شنیدن آن است و یا پیشنهاد خود را به گونه‌ای مطرح می‌کند که برای وی جالب و جذاب جلوه کند. به همین علت است که بسیاری از کلاهبرداری‌ها به صورت ارائه یک پیشنهاد برای معامله و یا نادیده گرفتن محدودیت محیط و فضای بازار رخ می‌دهند.

در صنعت بیمه نیز کلاهبرداری‌های متعددی دیده می‌شود، به این صورت که موضوعات بیمه شده خود تبدیل به ابزاری برای کلاهبرداران شده است.

۲. بیان مفاهیم

مفاهیم مربوط به هر موضوع و مسأله حقوقی جزء لاینفک آن موضوع می‌باشد و درک و بررسی آن موضوع، جز از طریق شناخت مفاهیم مربوطه، میسر نخواهد بود. لذا در ابتدا به تبیین مفاهیم بیمه و کلاهبرداری پرداخته می‌شود.

بیمه در لغت به معنی ترس و گریز از خطر می‌باشد (دهخدا، ۱۳۷۲). بیمه قراردادی است که به موجب آن بیمه‌گر در مقابل دریافت وجه یا وجوهی را جبران می‌کند در صورت وقوع یا بروز حادثه موضوع عقد، خسارت مورد بیمه را جبران نموده و وجوهی به او یا به ورثه قانونی او یا به استفاده‌کنندگان و ذینفع‌های بیمه‌نامه پرداخت نماید (شهبانی، ۱۳۶۱). در تعریف بیمه آورده‌اند که: «به عمل از بین بردن حفاظت در مقابل خطرهایی که احتمالاً پیش می‌آید، از طریق انجام دادن محاسبات بیمه‌گری، بیمه گفته می‌شود» (ولی نژاد، ۱۳۸۱).